

EL FRACÀS ESCOLAR A L'ESCOLA PÚBLICA DE TORROELLA DE MONTGRÍ, DURANT LA DARRERA DÈCADA

Ara que ens trobem a les portes d'un important procés de reforma del sistema educatiu, és convenient veure com ha funcionat el que ara deixarem. Diuen que cal aprendre dels encerts, i també dels vells errors, tot i que els homes som els «ases que ensopeguem dues vegades —i moltes més— amb la mateixa pedra».

Parlarem de fracàs escolar: en aquest breu article, entendrem que el fracàs fa referència a la manca d'èxit acadèmic, de notes, d'un alumne. És a dir, d'aquell alumne que en acabar la seva escolaritat obligatòria, ara el vuitè d'EGB, no aconsegueix el graduat escolar, títol que li obrirà les portes a ensenyaments secundaris.

Però aquestes dues paraules, «fracàs escolar», volen dir moltes altres coses. Potser la més important i que sovint s'oblida és que el fracàs de l'alumne és també el del sistema, el del professor, i també el de l'ambient que l'envolta, sobretot el familiar, i, per tant, també en són responsables els pares i els professors.

Un altre factor que s'ha de tenir en compte és que si, històricament, el segle passat fou el de l'escolarització primària, que no es completaria fins ben entrat el nostre segle, aquest ha estat el de l'escolarització secundària, amb la qual cosa que un alumne surti o no amb èxit de l'escolarització bàsica ha pres molta importància.

Podríem anar trobant moltes més variables i relacionant-les amb el fracàs: la intel·ligència, la manca d'interès, la peresa, etc., però el que també hem de tenir clar és que el fracàs escolar no té cap relació amb posteriors activitats de la vida. Qui no ha tingut un company de classe que era el qui mai sabia la lliçó o que tenia grans dificultats en fer els deures o en aprendre's de memòria un llistat de noms, que era un desastre en les seves notes, i que en l'aspecte professional ha tingut un èxit molt més gran que els seus companys aplicats en les feines escolars? O també el cas de l'alumne que s'atipava de treure excel·lents i que en el moment d'enfrontar-se amb les activitats professionals ha resultat un fracassat.

Les múltiples investigacions fetes pels professionals de l'educació conclouen que l'obtenció d'un èxit escolar no és garantia d'èxits posteriors. Sí que, evidentment, un alumne ben format pot trobar un camí més planer, però els «excel·lents» o «insuficients» al bloc de notes —de la «cartilla» com abans en deïem— són garantia de ben poca cosa.

Però la intenció d'aquestes paraules és, a més de presentar el tema, de convertir-lo en alguna cosa més concreta i aproximada a la nostra realitat quotidiana. Per això hem revisat quin ha estat el comportament dels alumnes de l'escola pública a Torroella en finalitzar la seva escolaritat obligatòria durant els darrers deu anys, del curs 79/80 fins al 89/90. Què ha passat amb les seves notes en aquests onze cursos?

Hem recollit aquestes xifres sense cap voluntat d'extreure ni definitives conclusions ni lliçons. Treballem estadísticament amb una població d'escolars petita i és difícil presentar-ne cap conclusió determinant, tan sols podem aportar modestament petites idees que han sortit a mesura que hem anat recollint i treballant les xifres en aquest breu repàs.

Així, ens hem fet una sèrie de preguntes:

De cada curs, quants alumnes fracassen? Quina és la matèria escolar que provoca més fracàs en les qualificacions dels nostres alumnes? Aquests que fracassen, quantes matèries tenen pendants? Els que tenen èxit, com es reparableixen les seves qualificacions? I, quina utilitat té per a aquests alumnes la convocatòria del setembre, quants recuperen aquest fracàs?

De ben segur que es troben a faltar molts més interrogants que donarien una major profunditat al tema, però per ara ens quedarem amb aquestes cinc qüestions.

1. Quants alumnes fracassen?

Durant els mesos de juny de la dècada 80/90, i fent una anàlisi per etapes, trobem que en una primera, que aniria des del curs 79/80 fins el curs 82/83, és a dir, durant quatre cursos acadèmics, hi ha més èxit que fracàs. Els alumnes que superen amb bones notes la seva escolaritat obligatòria són més que no pas aquells que la suspenen:

Taula 1

Cursos	Alumnes	Juny		Setembre	
		aprov.	susp.	aprov.	susp.
curs 79 / 80	47	25	22	7	15
curs 80 / 81	49	32	17	8	9
curs 81 / 82	55	32	23	11	12
curs 82 / 83	53	36	17	3	14

En xifres relatives, tenen èxit escolar el 53%, el 65,30%, el 58,18% i el 67,90%, sempre més de la meitat, tot i que no és una xifra molt elevada, els qui aproven superen en nombre aquells que suspenen.

En un segon moment, que només inclou dos cursos acadèmics, és a l'inversa i els que fracassen superen aquells que tenen èxit:

Taula 2

Cursos	Alumnes	Juny		Setembre	
		aprov.	susp.	aprov.	susp.
curs 83 / 84	51	20	31	—	— ¹
curs 84 / 85	48	23	25	13	12

¹ Sense dades completes d'aquesta convocatòria.

En aquesta etapa, els qui fracassen representen un 60,70% i un 52% respectivament.

Però, després de la brevetat d'aquest segon moment, en vindrà un de tercer en el qual l'èxit i el fracàs s'alternen, un curs supera l'altre, i durant el curs següent s'inverteix la tendència, i el darrer acaba amb una igualada:

Taula 3

Cursos	Alumnes	Juny		Setembre	
		aprov.	susp.	aprov.	susp.
curs 85 / 86	67	40	27	9	18
curs 86 / 87	62	23	39	11	28
curs 87 / 88	70	40	30	10	20
curs 88 / 89	83	32	51	27	24
curs 89 / 90	67	33	34	19	15

L'èxit en aquests cinc cursos segueix cronològicament els següents percentatges: el 59,7%, el 37,9%, el 57,14%, el 38,5% i el 49,2%.

Si unifiquem totes aquestes dades, el 51,53% supera amb èxit la seva escolaritat el mes de juny i el 48,46% fracassa en aquest moment. Més endavant veurem què passa en el segon intent —al mes de setembre— d'aquests alumnes per assolir els nivells acadèmics que els poden portar a l'èxit escolar.

2. Quina és la matèria que provoca més fracàs?

La resposta d'aquesta segona qüestió comporta poques novetats i sorpreses sobre quines són les matèries més difícils d'aprovar per l'alumne. Tot i que no podem fer una anàlisi exhaustiva dels criteris del professorat que ha anat avaluant els diferents estudiants, ni de totes les altres variables que poden influir en una cosa tan relativa com una nota acadèmica, aquí us presentem els percentatges d'alumnes que suspenen cada matèria. Us donem les dades tractades en conjunt, és a dir, la dècada sencera, referides primer al mes de juny, en percentatges i ordenades de major a menor, de la que més es suspèn a la més fàcil de superar:

Taula 4

Matèria	Percentatge de suspesos al mes de juny
Socials	30,98
Matemàtiques	30,82
Castellà	27,91
Naturals	27,76
Català	27,30
Idioma modern	15,33
Música	7,97
Expressió plàstica	4,29
Gimnàstica	2,14
Religió	0,92

3. Els que fracassen, quantes matèries tenen pendants?

En aquesta qüestió també hem tractat les xifres globalment agrupant els alumnes que fracassen per quantitat de matèries que deixaven pendants a la primera convocatòria, com en apartats anteriors veurem més tard les millores que es produiran en la convocatòria de setembre. Ara en la taula següent veurem quantes assignatures han suspès els alumnes aquests darrers deu anys:

Taula 5

Nre. d'assignatures suspeses	Percentatge d'alumnes
1	8,58
2	7,82
3	9,04
4	7,36
5	5,67
6	5,67
7	2,33
Totes	1,99

Un percentatge aproximadament igual d'alumnes, que en xifres absolutes representa de 48 a 60 alumnes, suspèn d'una a quatre assignatures. A mesura que avancem en el nombre d'assignatures suspeses, la freqüència va disminuint, com positivament s'ha d'esperar.

4. Com es reparteixen les qualificacions dels que tenen èxit?

Si volem parlar del fracàs escolar, hem de fer referència també a l'aspecte complementari d'aquest tema: els alumnes que superen la seva etapa d'ensenyament bàsic.

Abans vèiem que 51,53% dels alumnes tenien èxit en les seves qualificacions al mes de juny. No tots, però, ho fan de la mateixa manera i amb la mateixa intensitat. Més de tres-cents trenta alumnes, concretament tres-cents trenta-sis, són els que es reparteixen les qualificacions d'aprobat, o suficient, bé, notable i excellent. Ara veurem com queda repartit aquest col·lectiu d'estudiants:

Taula 6

Qualificacions	Percentatge d'alumnes
Excel·lent	6,28
Notable	18,73
Bé	18,55
Aprovat	7,97

Recordem que la resta, el 48,46% aproximadament, no arribarà a la franja del suficient.

Fent una anàlisi ràpida, d'aquestes xifres es desprèn que el percentatge d'aprovat, només al voltant del 8%, resulta petita en relació a les altres qualificacions. Teòricament, aquestes haurien de ser correlatives, és a dir, molts aprovats, menys bé, encara menys notables, i comptats excel·lents. Una de les possibles explicacions de la poca quantitat d'aprovat és segurament que el raser, els criteris al mes de juny solen ser més estrictes i un alumne dubtós sol deixar-se per una segona convocatòria. En canvi, els que ja superen aquest nivell de suficiència, i obtenen bé, notable i excel·lent, tenen un nivell més clar i definitiu.

5. Què passa amb la convocatòria de setembre?

En el tractament d'aquesta petita part del gran tema que és el fracàs escolar, i ja que partim de qualificacions acadèmiques, saber el que passa amb el «setembre» és important.

Ara veurem què passa amb la segona oportunitat que es dona als estudiants per superar un dèficit, recordem-ho, acadèmic.

Durant molt de temps s'ha qüestionat la validesa de la convocatòria de setembre, emparant-se en molts raonaments, potser el més corrent és que un alumne, no solament no sap més coses un cop passat l'estiu, sinó que encara en sap menys, oblida, si és que no fa un gran esforç o compta a més amb una important ajuda, el que ja sabia el mes de juny. Cal evidenciar que hi ha casos d'alumnes per als quals el fracàs abans de les vacances es converteix en un revulsiu i dos mesos i mig més tard demostren haver-se superat, però són pocs.

Ara podem completar aquest breu repàs i veure fins a quin punt la convocatòria de setembre ha estat positiva i de profit per als nostres alumnes.

L'esquema serà l'anterior i comparant les dades de juny i setembre podrem apreciar si hi ha o no millora, i fins a quin punt és significativa.

5.1. Els canvis per assignatura

A la taula 4 veiem el percentatge de fracassos per assignatura, i els ordenàvem de major a menor, ara compararem què passa amb aquests suspesos el mes de setembre.

A la taula següent veurem el percentatge d'alumnes que no superen l'assignatura el mes de juny i seguidament el dels que no la superen al setembre, i en una tercera columna la millora o el manteniment que es produeix:

Taula 7

Matèries	Percentatge de suspesos		
	Juny	Setembre	Variació %
Socials	30,98	17,94	+ 13,04
Matemàtiques	30,82	19,17	+ 11,65
Castellà	27,91	17,94	+ 9,97
Naturals	27,76	18,40	+ 9,36
Català	27,30	13,49	+ 13,81
Idioma modern	15,33	9,81	+ 5,52
Música	7,97	4,14	+ 3,83
Expressió plàstica	4,29	3,37	+ 0,92
Gimnàstica	2,14	1,38	+ 0,76
Religió	0,92	0,76	+ 0,16

Si ens fixem en la taula 7, podrem veure que en totes les assignatures la millora és positiva i en dues assignatures, concretament ciències socials i català, és molt important. Penseu que aquest 13% i escaig representa entre vuitanta i noranta alumnes que recuperen aquestes assignatures. En canvi, la proporció de recuperacions és molt més baixa en les assignatures valorades com a més fàcils, com religió, gimnàstica o expressió plàstica, però això evidentment és a causa d'altres factors, no de la dificultat en si de la matèria. Una causa principal pot ser que l'alumne que suspèn les matèries que tenen menys dificultats és d'un nivell de fracàs important, és a dir, que suspèn diverses assignatures i la seva recuperació al setembre és molt difícil. En canvi, l'alumne que només ha suspès català fàcilment pot recuperar aquesta assignatura en una segona oportunitat.

Molt més il·lustrativa és la taula següent, on veurem la millora que es produeix a cada assignatura. Aquí hem calculat el percentatge de millora de cada matèria comparada amb ella mateixa entre les dues convocatòries, i l'hem ordenada de major a menor percentatge de millora:

Taula 8

Matèries	Percentatge de millora
Català	50,56
Música	48,07
Socials	42,07
Matemàtiques	37,81
Idioma modern	36,00
Castellà	35,71
Gimnàstica	35,71
Naturals	33,70
Expressió plàstica	21,42
Religió	16,66

Gairebé la meitat dels alumnes recupera català i música, i religió, només un de cada sis alumnes; i repetim que això és així per moltes raons i de cap manera podem concloure que és més difícil aprovar expressió plàstica o religió, que no pas matemàtiques, o castellà.

El que sí que es pot concloure és que per a un percentatge important d'alumnes, que en algunes assignatures ultrapassa el 50%, les millores que es produeixen al setembre són molt significatives, en favor d'eliminar el fracàs escolar acadèmic.

5.2. Què passa amb el nombre d'assignatures suspeses?

En aquesta qüestió també haurem de parlar —és clar— de millores i de la utilitat del setembre. A la taula següent, presentem els canvis que es produeixen entre juny i setembre; els percentatges corresponen al nombre d'alumnes que aproven almenys una assignatura al setembre:

Taula 9

Nre. d'assignatures suspeses al juny	Percentatges d'alumnes que aproven almenys una assignatura al setembre
1	+ 80,35
2	+ 37,00
3	+ 32,00
4	+ 43,75
5	+ 29,72
6	+ 45,94
7	+ 20,00
Totes	+ 7,69

Fixem-nos que les dades més interessants de la taula 9 són: la important millora que es produeix entre els alumnes que només tenen pendent una assignatura, recordem que és el 8,58% del total d'alumnes, i que quatre alumnes de cada cinc aprovaran aquesta única matèria pendent. Les altres xifres, tot i ser importants, perden significació davant d'aquesta. Potser, l'altra dada significativa és la poca i difícil millora que es produeix en els alumnes que han suspès totes les assignatures, només el 7,69%, que pot representar una probabilitat d'1 a 12 que un alumne que tingui totes les assignatures suspeses pugui millorar, sempre evidentment, sobre el paper, estadísticament, ja que mai s'ha de desconfiar de les possibilitats de millora d'un alumne, per clar que ens sembli el seu fracàs.

Les dades finals del fracàs

Així, un cop vist què passa entre juny i setembre, estem en condicions de determinar què ha passat amb l'obtenció o no del graduat escolar, fita que aquí hem marcat com a definidora del fracàs escolar.

A la taula 10, presentem el resum d'aquest breu repàs de les qualificacions dels alumnes.

Taula 10

Anys	Total alumnes	Juny aprov.	%	Juny susp.	%	Set. aprov.	%	Set. susp.	%
79/80	47	25	53,19	22	46,80	7	14,91	15	31,91
80/81	49	32	65,30	17	34,69	8	16,32	9	18,36
81/82	55	32	58,18	23	41,81	11	20,00	12	21,81
82/83	53	36	67,92	17	32,07	3	5,66	14	26,41
83/84	51	20	39,21	31	60,78	—	—*	—	—*
84/85	48	23	47,91	25	52,08	13	27,08	12	25,00
85/86	67	40	59,70	27	40,29	9	13,43	18	26,86
86/87	62	23	37,09	39	62,90	11	17,74	28	45,16
87/88	70	40	57,14	30	42,85	10	14,28	20	28,57
88/89	83	32	38,55	51	61,44	27	32,53	24	28,91
89/90	67	33	49,25	34	50,74	19	28,35	15	22,38

* Manquen dades completes del setembre del curs 83/84, per la qual cosa hem treballat amb les mitjanes de la població estudiada per arribar a percentatges totals.

D'aquesta manera, amb una població total de sis-cents cinquanta-dos alumnes, el mes de juny aproven tres-cents trenta-sis, que representen el 51,53% del total. La resta, és a dir, tres-cents setze alumnes, el 48,46%, resulta no apta per obtenir el graduat escolar en aquesta primera convocatòria. Però, cent trenta-un alumnes que representen el 20,09% del total recuperen el setembre el seu dèficit. Els altres cent vuitanta-cinc alumnes, el 28,37% del total d'alumnes de vuitè, obté només el certificat d'escolaritat.

Per concloure, el nombre total d'alumnes del centre públic de Torroella de Montgrí que en acabar la seva escolaritat bàsica no podem classificar com a alumnes del fracàs escolar és de quatre-cents seixant-set, és a dir, el 71,62% de la població escolar del darrer decenni, mentre la resta, el 28,37%, s'han de conformar amb el certificat que els acredita que han passat a l'escola els anys que calia que hi passessin.

Jordi Plaja